

ЕПСКЕ НАРОДНЕ ПЕСМЕ О УСКОЦИМА

Ускоци су били јунаци који нису остали под турском влашћу, него су пребегли са османлијске територије у пограничне крајеве Млетачке републике и Аустроугарске. Насељавали су се дуж граница ових земаља према Турској и тако служили као гранични бедем. Ови ратници добили су име према акцијама које су предузимали: они су са слободних хришћанских територија на којима су живели „ускакали“ на територије које су покорили Турци, тукли се са њима, пленили их, а потом се враћали.

Као и хајдуци, и ускоци су често прибегавали нападима из заседе и различитим лукавствима. Њихова предност је била у томе што су могли нападати Турке и на копну и на мору.

Од хајдука су се разликовали по томе што нису живели у шумама и код јатака, него у својим кућама, у кругу својих породица, одакле су полазили у нападе. Ускочки одреди били су бројнији него хајдучки, а борбе су биле на коњима и ван бусија.

У 16. и 17. веку ускочки центри на Јадранском мору били су Клис и Сењ, као и Равни Котари у околини Задра. Из прве групе опевани су сењски ускоци – Иво Сенковић, Сењанин Тадија, Комнен Барјактар итд., а из друге Јанковић Стојан, Илија Смиљанић, Годор од Задра.

Епске народне песме које певају о подвизима ускока у борби против Турака свратавају се у **УСКОЧКИ ТЕМАТСКИ КРУГ**. Према Вуковој подели, ове песме и песме о хајдуцима припадају **ПЕСМАМА СРЕДЊИХ ВРЕМЕНА**.

Иво Сенковић и ага од Рибника

Иво Сенковић (Иво Сењанин) је историјски Иван Влатковић, вођа сењских ускока, учесник у многим борбама. Године 1612. погубљен је по одлуци аустроугарских власти.

Књижевни род: епика

Књижевна врста: епска песма (ускочког тематског круга)

Тема: Иво Сенковић побеђује агу од Рибника на мегдану.

Идеја: Жеља народног певача да овековечи ускочке подвиге.

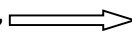
Стих: епски десетерац

Композиција песме:

1. Ага од Рибника изазива на двобој Ђурђа Сенковића – ЕКСПОЗИЦИЈА (УВОД)
2. Иво одлучује да замени оца на мегдану – ЗАПЛЕТ
3. Мегдан Иве Сенковића и аге од Рибника – КУЛМИНАЦИЈА (ВРХУНАЦ)
4. Иво побеђује на мегдану – ПЕРИПЕТИЈА (ОБРТ, ПРЕОКРЕТ)
5. Сусрет са оцем после мегдана (РАСПЛЕТ)

Ага од Рибника шаље писмо и позива Ђурђа Сенковића на двобој. Он овим писмом вређа и понижава некада великог, а сада старог и слабог јунака.

„Ако л, Ђурђу, на мејдана нећеш,

Преди мени гаће и кошуљу, женски посао; срамота и понижење за јунака
Нек ја знадем да си ми покоран.“

Ђурађ објашњава сину да због старости не може ни коња да јаше, а камоли да се бори, али не може пристати ни на срамоту. Иво одлучује да замени оца на мегдану. Отац га одвраћа и сматра да је његов син сувише млад за сукоб са агом: Иво нема ни 16 година; никад није учествовао на мегдану; ага од Рибника је противник који би уплашио и много искусније ратнике; поврх свега, Иво је „глава неразумна“ – младалачки плаховит и тврдоглав.

Иво не одустаје већ тражи од оца одобрење и благослов. Истиче се синовљева дубока пожртвованост, свест о одговорности коју син има према родитељима због живота који су му подарили. Ђурађ попушта и припрема сина за мегдан. Облачи га у своје одело, даје му своју сабљу и свог коња и саветује га како да се понаша при сусрету са агом.

Када се Иво нађе пред Турцима, реакција два пашина сина који мисле да долази Ђурађ Сенковић открива колико је он велики јунак био. Схвативши ко заправо долази, ага планира да зароби младића и да тражи откуп за њега, поново потцењујући непријатеља.

При сусрету са агом Иво се понаша баш онако како га је отац саветовао („Оштро гледај, а оштро беседи,/ оштро агу на мегдан зазивај...“). Мегдан је узбудљив и пун преокрета. Почине борбом копљима у којој Иво пушта агу да први крене у напад. Дорат клекнувши спасава Ива. Ага бежи, Иво има предност. Уместо да тада убије агу, Иво, понесен успехом, жели живог да га води оцу. Ага користи прилику и пуца из пушке, али уместо Иве убија дората. Иво се дочекује на ноге и сабљом агином коњу одсеца главу. Притиснут мртвим коњем, ага моли да га Иво поштеди, али овог пута Иво не пропушта прилику и завршава мегдан победом.

Двобој неискусног младића са искусним и одраслим ратником представља интернационални мотив двобоја неравноправних противника (Давид и Голијат).

Пошто је преварио два пашина сина и узео им коње, Иво се након мегдана враћа кући јашући туђег коња и обучени у турску одећу. Мислећи да долази ага од Рибника, Ивина мајка обавештава о томе Ђурђа који, у жељи за осветом, добија невероватну снагу (скаче хитро, јаше коња без седла). Од беса и жалости Ђурађ не чује шта му син говори. Ипак, у последњем тренутку, Иво се спасава бацајући пред оца главу аге од Рибника. Тек тада Ђурађ схвата да је његов син извојевао велику победу. На очево питање зашто је обукао турско рухо, Иво образлаже свој поступак жељом за прихватањем и доказивањем у свету одраслих (господе).

Иво се на крају враћа кући као победник, у дом испуњен љубављу, топлином, пожртвованошћу. Одбранио је достојанство и част свог оца, породице, али и свих ускочких јунака.

Иво Сенковић: млад, частан, племенит, пожртвован, пркосан, храбар, одлучан, неискусан, „глава неразумна“, непромишљен, осветољубив, сналажљив, поносан, плаховит, славољубив...

Ђурађ Сенковић: угледан, поносан, частан, искусан, мудар, брижан отац, некада велики јунак...

Ага од Рибника: охол, надмен, похлепан, подмукао, дволичан, превртљив, застрашујућег изгледа, нечастан борац, кукавица...